

ఓం

బ్రహ్మసూత్రములు

ప్రథమాధ్యాయము - 1వ పాదము

1. జిజ్ఞాసాధికరణమ్

1-1-1 అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా ॥

అథ, అతః, బ్రహ్మ, జిజ్ఞాసా. అథ+అతః = అథాతః, అథాతః+ బ్రహ్మజిజ్ఞాసా = అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా. అథ = పిమ్మట, అతః = ఇందువలన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును, జిజ్ఞాసా = తెలియనిచ్చు. పిమ్మట నిందువలన బ్రహ్మమును తెలియనిచ్చు. పిమ్మట అనగా దేని నెఱవేర్చుకొనిన పిమ్మట? బ్రహ్మ నిష్ఠను సిద్ధింపజేసికొనిన పిమ్మట. ఇందువలన అనగా దేనివలన? బ్రహ్మనిష్ఠ సిద్ధికి యోగనిద్ర యనిపేరు. యోగనిద్రలో దేవుడు కాని యనాత్మ యంతయు లీనమైయుండును. అప్పుడు దేవుడొక్కడే మిగిలియుండును. ఇదే దేవుడని నిశ్చయమగును. నేనే దేవుడనియు, దేవునందు లీనమగు త్రోవయిదే యనియు ననుభవపూర్వకముగా నిశ్చయమగును.

అథ = ఇట్టి నిశ్చయమైన పిమ్మట

అనుభవమును బట్టియే శాస్త్రములను పెద్దలు వ్రాసియున్నారు. శాస్త్రములకును ననుభవమునకును వ్యత్యాసము వచ్చినచో మహాత్ముల అనుభవమే ప్రమాణము. మహాత్ములకు గలిగిన యనుభవము మనకు గూడ కలుగును. వారనుసరించిన కీలును మనము ననుసరించినచో మనకు

గూడ వారికి కలిగిన యనుభవము కలిగియే తీరును. మనకు కలిగిన యనుభవమునకు శాస్త్రమునకును సరిపోవును.

అతః = ఇందువలన

అంతఃకరణవృత్తి ధరించినయాకారము దృక్పథమున నిల్చినచో జ్ఞేయము. దృక్పథము = నేత్రమునఁబాపయాడునట్టి సునీలము. 'జ్ఞేయాను సారం జ్ఞానం' జ్ఞేయంపు జ్ఞానమే మనకగును. అనాత్మ జ్ఞేయమైనచో అనాత్మ జ్ఞానమే కలుగును. అనాత్మ జ్ఞానసమయమున ద్రష్టయొకడుండును. బహిర్ముఖాంతఃకరణ వృత్తులనాత్మను జ్ఞేయము జేయును. అంతర్ముఖవృత్తి ఆత్మజ్ఞానమును గలిగించును. బ్రహ్మజ్ఞాన సమయమున సాక్షియుండడు. ఆత్మస్వయం ప్రకాశము. తన్నుతానే తెలిసికొనును. అనాత్మవస్తువులకు తన చైతన్యశక్తి సహాయ మేర్పడి, అనాత్మ వస్తువులు కూడ చైతన్య వస్తువులై యుండ వచ్చునేమో! యనెడు భావములు గలుగుటకు హేతువైయుండుటే ఆత్మ తన్నుదాను తెలిసికొనునని చెప్పినప్పుడు నిజమేనని బ్రహ్మనిష్ఠ కుదిరిన వారికి అనుభవ పూర్వకముగా నిశ్చయమగును.

ఇట్లు అనుభవముచేతను, శాస్త్రముచేతను, బ్రహ్మము నెఱుగుటకు నిచ్చ కలిగియుండవలయును. నీ యనుభవము సరియైనదా? కాదా? శాస్త్రమునందేమైన పొరపాటులున్నవా? శాస్త్రజ్ఞానమును, అనుభవ జ్ఞానమును గల సద్గురు సన్నిధిలో బ్రహ్మమును తెలిసికొనుటకు నిచ్చకలిగి యుండవలయును. సరియైన సద్గురు సన్నిధిలో శ్రవణమొనర్చినచో మనకు కలిగిన బ్రహ్మనుభవమునకు శాస్త్రజ్ఞానమునకును సరిపోవును. ఇందు వలన,

బ్రహ్మజిజ్ఞాసా = బ్రహ్మమును దెలిసికొనుట కిచ్చకలిగియుండ వలయును.

2. జన్మాద్యధికరణమ్

1-1-2 జన్మాద్యస్యయతః ॥

జన్మ + ఆది + అస్య, యతః, జన్మ + ఆది = జన్మాది + అస్య = జన్మాద్యస్య, యతః, అస్య = ఈయొక్క, అనఁగా ఈ దృశ్యము యొక్క, జన్మ = పుట్టుక, ఆది = మొదలైనవి, యతః = ఎవనివలన. ఎవని వలన ఈ దృశ్యముయొక్క పుట్టుక, స్థితి లయములు ఎవనివలన నగుచున్నవో అతఁడు బ్రహ్మము. జీవ సంకల్ప నిర్మితములైన ప్రాతిభాసిక ప్రపంచ మంతయు నధిష్ఠానమైన ప్రత్యగాత్మయందే పుట్టి పెరిగి లయమైనట్లు ఈశ్వరసంకల్ప నిర్మిత వ్యావహారిక ప్రపంచమంతయు నధిష్ఠానమైన పరమాత్మయందే పుట్టి పెరిగి లయమగుచున్నందున పారమార్థికమగు ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల యేకత్వమైన దేవుడే బ్రహ్మము.

3. శాస్త్రయోనిత్వాధికరణమ్.

1-1-3 శాస్త్రయోనిత్వాత్ ॥

శాస్త్ర = శాస్త్రములకు, యోనిత్వాత్ = జన్మస్థాన మగుటవలన.

గురుకీలుచే బ్రహ్మములో నెవరు లీనమయ్యెదరో, ఆ లీనమైన యనుభవ మెవరికున్నదో, ఆ బ్రహ్మనుభవ బలముచే, ఆ అత్మానుభవము గలవారు పలికెడు దైవసంబంధ వాక్యములే శాస్త్రములైనవి. ఎక్కువగా జదువుటచే శాస్త్రజ్ఞానము కలుగునని భ్రమించి యనేకులు బ్రహ్మనిష్ఠసిద్ధి నొందకనే చదువుచున్నారు. వీరికి సరియైన అర్థమెప్పటికినీ దెలియదు. దేవునిలో లీనమైన యనుభవమున్నచో బోధకుల ఉపన్యాసములలోని తప్పులను గుర్తింతురు. ఉపనిషద్గీతా బ్రహ్మసూత్రాదులకు వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానములలో దోషములుండినచో సవరించుకొనగలరు. సరిగా నున్నచో సరేనని యొప్పుకొనెదరు.

దేవుడు శాస్త్రములకు కారణుడు. మనము దేవునిలో గురుకీలుచే లీనమైతిమేని మనకు ప్రస్థానత్రయమనబడు శాస్త్రజ్ఞానము గలుగును. మన పలుకులే శాస్త్రములగును.

4. సమన్వయాధికరణమ్

1-1-4 తత్తుసమన్వయాత్ ||

తత్ + తు, సం + అన్వయాత్. అన్వయాత్ + తు = పొందిక వలన నైతే, తత్ = అది బ్రహ్మమే. ప్రస్థానత్రయంపు మంత్రశ్లోక సూత్రములన్నియు బ్రహ్మనిష్ఠలో కూర్చున్నది మొదలు లీనమగువఱకును, లీనమైనది మొదలు ప్రపంచములోనికి వచ్చు వఱకును గల యనుభవమును బలపఱచుచున్నవి. అంతేకాని యితరమేమియును లేదు. బ్రహ్మనందానుభవమునకును, ప్రస్థాన త్రయమునకును సరిచేసికొను పొందికయున్నది. ఇట్టి పొందికచేత అనుభవ జ్ఞానమును ననుసరించియే శాస్త్రములున్నవని నిశ్చయమగును. ఎంత పనికిమాలినవాడైనను బ్రహ్మనందానుభవ జ్ఞానము గలవాడైనచో తన యనుభవమును బట్టి శాస్త్రార్థమును సమన్వయము జేసికొనగలడు. ఇది మహాశ్చర్యము.

5. ఈక్షత్యధికరణమ్

1-1-5 ఈక్షతేర్నాశబ్దమ్ ||

ఈక్షతేః, న, అశబ్దం, ఈక్షతేః = ఈక్షతి వలన, అశబ్దం = శబ్ద ప్రమాణము లేనిది, న = కాదు, శబ్ద ప్రమాణము వేదము. వేదమగు ఉపనిషత్తులందు ఆ బ్రహ్మము సంకల్పించెనని యున్నది. దేవుడుతప్ప సమస్తమును జడమే. జడములు సంకల్పించుకొనలేవు. బ్రహ్మము శబల బ్రహ్మోవ్యక్త మహదహంకార తత్త్వములను గరణములనుగా జేసికొని

తిరోధాన లయస్థితి సృష్టలను, జ్ఞాపకాభిమాన నిశ్చయ సంకల్పముల జేయునని మహాకారణ, కారణ, సూక్ష్మ స్థూలములనబడు ఈశాన తత్పురుషా ఘోరవామదేవ సద్యోజాత ముఖములందు చెప్పినందునను, సమస్తము లును గరణములైయుండగా చేతన బ్రహ్మమన్నిటిని సాధనములుగా గైకొని సమస్తమును జేయుచున్నందున చైతన్య సదానంద బ్రహ్మమే దేవుడు. తిరోధానము = కలిగినవస్తువుల మాయము జేయుట.

ఈక్షతేః = చూచుటవలన, పంచేంద్రియ కరణములతో పంచ విషయములను, అంతఃకరణములతో సంకల్ప జనితములను, వాచ్య భ్రాంతి జ్ఞానాధికరణములతో వాచ్యార్థ మిథ్యార్థములను జూచుటవలన, ఇట్లు తెలుసుకొనునది బ్రహ్మచైతన్యమే అని ఈక్షతి శబ్దమువలనను, వేద ప్రమాణము వలనను నిశ్చయమగుచున్నది. చూచుట అనగా తెలిసి కొనుటయని గ్రహింపవలసి యున్నది.

1-1-6 గౌణశ్చేన్నాత్మ శబ్దాత్ ॥

గౌణః, చేత్, న, ఆత్మశబ్దాత్ ॥ గౌణః + చేత్ = గౌణశ్చేత్, చేత్ - న = చేన్న, న - ఆత్మశబ్దాత్ = నాత్మశబ్దాత్, ఈక్షతి శబ్దము, గౌణశ్చేత్ = అప్రధానమైనచో, న = సరికాదు, ఆత్మశబ్దము వలన, బ్రహ్మము సంకల్పించె ననునది అముఖ్యమని యొకవేళ భావించినచో న = కాదు, కుతః - ఎందువలన సరికాదు? అని యడిగెదవేని, ఆత్మశబ్దాత్ = మొట్ట మొదట ఈ ప్రపంచమంతయును సద్వస్తువే యై యుండెనని యారంభించి తుదకు ఈ సమస్తమును సద్వస్తువే, అదియే ఆత్మయని ఉపనిషత్ చెప్పినందున చైతన్యాత్మయే బ్రహ్మము.

1-1-7 తన్నిష్ఠస్య మోక్షోపదేశాత్ ||

తత్, నిష్ఠస్య, మోక్ష, ఉపదేశాత్, తత్ + నిష్ఠస్య = తన్నిష్ఠస్య, మోక్ష - ఉపదేశాత్ || తత్ = ఆ బ్రహ్మమునందు, నిష్ఠస్య = నిష్ఠగలవానికి, మోక్ష = మోక్షమని, ఉపదేశాత్ = ఉపదేశించుట వలన, నియతాస్థితిర్నిష్ఠా, ష్టా గతి నివృత్తైః. నియతా = నియమింపబడిన, స్థితిః = నిలుకడ, నిష్ఠా = నిష్ఠ, బ్రహ్మమునందు మనస్సును నిలుకడగా నియమించినచో బ్రహ్మనిష్ఠ, బ్రహ్మనిష్ఠునకు మోక్షము లభించునని యుపదేశించుటవలన అది బ్రహ్మమే. మోక్షము - విడుదల. దేవునిపై మనస్సుతో నిగా యుంచినచో దేవుడు కాని మనలోనిదంతయు నూడిపోయి దేవుడు మాత్రమే మిగులును. ఇదే మోక్షము. బ్రహ్మనిష్ఠ వలన మోక్షమని యున్నందున సత్ శబ్దవాచ్యము బ్రహ్మమే. సత్ + శబ్దము = సచ్చబ్దము, వాచకము - కఠినపదము. వాచ్యము - ఆ కఠినపదము యొక్క అర్థమగు సులభమైన పదము.

1-1-8 హేయత్వావచనాచ్చ ||

హేయత్వ - అవచనాత్ - చ, హేయత్వ - అవచనాత్ - హేయత్వా వచనాత్ - చ - హేయత్వావచనాచ్చ. హేయత్వ - విడుచుటను. అవచనాత్ - చ - చెప్పకపోవుటవలన కూడ, అనాత్మను విడువవలయునని శ్రుతిచెప్పుచున్నది. ఆత్మను విడువుమని యే యుపనిషత్తులలోను చెప్ప బడలేదు గనుక అనాత్మయంతయు విడువబడి ఆత్మ యొకటియే మిగులుట వలన సచ్చబ్దవాచ్యుడు బ్రహ్మమే. ఆత్మ యూడి పోవునదికాదు. ఆత్మనుండి అనాత్మయు అనాత్మజ్ఞానమనెడు బంధమూడిపోవును. హేయత్వ మనాత్మకు జెప్పబడినది. ఆత్మకు జెప్పబడలేదు.

1-1-9 స్వాప్యయాత్ ||

స్వ + అప్యయాత్ = స్వాప్యయాత్ || స్వ = తనయందు, అప్యయాత్ = లయమువలన, బ్రహ్మనిష్ఠయందున్నచో ననాత్మయంతయు సత్త్వరూపియైన బ్రహ్మమందు లయముగలుగుచున్నందు వలన బ్రహ్మమే సత్త్వదమున కర్థము.

1-1-10 గతిసామాన్యాత్ ||

గతి = నడక, సామాన్యాత్ = సామ్యమువలన. సామ్యము = పోలిక, వేదాంతవాక్యముల నడకయొకే పోలికగా నున్నందువలన సత్స్వరూపము బ్రహ్మమే.

1-1-11 శ్రుతత్వాచ్చ ||

శ్రుతత్వాత్ + చ = శ్రుతత్వాచ్చ = వినికిడి వలనను గూడ, బ్రహ్మోపదేశకులైన గురుదేవుల సన్నిధిలో వినిన వినికిడి వలనను గూడ సచ్చబ్ధ వాచ్యుడు బ్రహ్మమే.

6. ఆనందమయాధికరణమ్

1-1-12 ఆనందమయోఽభ్యాసాత్ ||

ఆనందమయః, అభ్యాసాత్, అభ్యాసము = పలుమార్లు చెప్పుట ఆరు లింగములలోనిది యొకటి. అభ్యాసాత్ = పలుమాఱు చెప్పుటవలన ఉపనిషత్తులలో ననేకచోట్ల 'ఆనందమే బ్రహ్మ'మని యనేకపర్యాయములు చెప్పినందువలన, ఆనందమయః = ఆనందమయుడు బ్రహ్మమే.

యోగనిద్రలో దేవుడు కాని అనాత్మయంతయు లీనము కాగా బ్రహ్మానంద స్వరూపముతో మనలో దేవుడు మిగులుచున్నాడు. అటు ఉపనిషత్తు లందెన్నో సారు లానందమే బ్రహ్మమని చెప్పినందువలనను, అనుభవముచేతను, బ్రహ్మమానంద స్వరూపియని నిశ్చయించుకొన వలయును.

1-1-13 వికారశబ్దా న్నేతిచేన్న ప్రాచుర్యాత్ ||

వికారశబ్దాత్, న, ఇతి, చేత్, న, ప్రాచుర్యాత్, వికార శబ్దాత్ + న = వికారశబ్దాన్న, శబ్దాన్న + ఇతి = శబ్దాన్నేతి, నేతిచేత్ + న = నేతిచేన్న, ప్రాచుర్యాత్.

దేవుడానందమయుడని 12 సూత్రములోనున్నది. ఆనంద మయుడు = ఆనందాత్ముడు. మయము = తాదాత్మ్యము, మయత్వము భ్రాంతి జ్ఞానముచే భిన్నమని తెలియబడి, యథార్థజ్ఞానముచే నభిన్నమని తెలియ బడునది తాదాత్మ్యము. ప్రచురము = అధికము, మిక్కుటము, ప్రాచుర్యము = ప్రచురత్వము, బాహుళ్యము ఆనందమయుడు, విశ్వమయుడు. హరి మయము ఇట్లు ఆనందమయుడన్నపుడు ఆనంద వికారుడుకాదు. ఆనందము ఒక అవయవము గాదు. మయము = ప్రాచుర్యమని యున్నందున ఆనందబాహుళ్యమే ఆత్మయని గ్రహింపవలయును. ఆనంద మయము = ఆనంద స్వరూపమని ఆనందమునొక అనిత్య విశేషణముగా భావించుటయేగాక ఆనందమే నిత్యవిశేషణముగా అనగా లక్షణముగా కూడ గ్రహింపవచ్చును. కనుక ఆనందవికారుడు అని నీవు చేసిన ఆక్షేపణ న = సరిగాదు.

వికారశబ్దాత్ = మయమనెడు వికారశబ్దముండుట వలన ఆనంద మయః = ఆనందవికారుడని అర్థమిచ్చుటవలన, ఆనందమయుడు

అనినపుడు బ్రహ్మము న = కాదు, ఇతిచేత్ = అనుచో, న = అది సరికాదు. కుతః = ఏందువలన ననగా ప్రాచుర్యాత్ = ప్రచురమైనది అనునర్థము కూడ నుండుటవలన, ఆనందబాహుళ్యము, ప్రచురము = చాలాభాగము వఱకు నదియే. ఆనందమయః = చాలాభాగము వఱకు ఆనందమే యైయున్నాడు. ఆనందమే యనునర్థముకూడ ఆనందమయ శబ్దమున కున్నందున, ఆనందమయుడు బ్రహ్మమే. సదానందుడు, చిదానందుడు, సచ్చిదానందుడు, అనంతసచ్చిదానందుడు ఇట్లనేకచోట్ల చెప్పినందున ఆనందమయుడు బ్రహ్మమే ఇట్లు ఆ శబ్దమునకు ప్రాచుర్యార్థముండుట వలన, న = ఆనందమయ శబ్దమునకు నీవుచేసిన ఆనంద వికారమనెడు అర్థము సరిగాదు.

1-1-1 4 తద్దేతు వ్యపదేశాచ్చ ॥

తత్, హేతు, వ్యపదేశాత్, చ, తత్ + హేతు = తద్దేతు, వ్యపదేశాత్ + చ = వ్యపదేశాచ్చ, తత్ = ఆ ఆనందమునకు, హేతు = కారణమును, వ్యపదేశాత్ + చ = చెప్పియుండుట వలననుగూడ, ఆనందమే బ్రహ్మము. వ్యపదేశి న్యాయమొకటి యున్నది. హిడింబకు ఘటోత్కచుడొక్కడే కొమారుడు. కనుక హిడింబకు జ్యేష్ఠ పుత్రుడును నతడే, కనిష్ఠ పుత్రుడనినను నతడే. అని వ్యవరించురీతి వ్యపదేశిన్యాయము. అటులనే విషయముల నుండి లభించిన ఆనందముగాని, వాసనలనుండి లభించిన ఆనందముగాని, బ్రహ్మమునుండి పొందిన యానందముగాని వ్యపదేశిన్యాయముగా నొకే బ్రహ్మానందమయుడైన బ్రహ్మమునుండియే లభించినదని గ్రహింప వలయును. ఆనందమయ బ్రహ్మములు రెండు మూడులేవు. ఒకే ఆనందమయ బ్రహ్మ మున్నది. ఆ బ్రహ్మమే ఆనంద హేతువు.

1-1-15 మాంత్రవర్ణికమేవ చ గీయతే ॥

మాంత్రవర్ణికం + ఏవ చ, గీయతే. “ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్” మొదలగు. మంత్రములచే నుపదేశింపబడినది మాంత్రవర్ణికము. మాంత్ర వర్ణికము బ్రహ్మము. మాంత్రవర్ణికం + ఏవ = మాంత్రవర్ణికమేవ = బ్రహ్మమే చ, గీయతే = చెప్పబడుచున్నది. ఉపనిషత్తులలోని మంత్రములచే వర్ణింప బడిన బ్రహ్మమే, ఇహోపి = ఇచ్చుటను, గీయతే = చెప్పబడుచున్నది. మంత్రము లన్నియు బ్రహ్మమును గూర్చియే బోధించు చున్నవి. ఆనందమే లక్షణముగా గలది బ్రహ్మమే. ఇట్టి బ్రహ్మమే ఇచటను గూడ బోధింపబడుచున్నది.

1-1-16 నేతరోఽనుపపత్తేః ॥

న + ఇతరః = నేతరః, ఇతరః + అనుపపత్తేః = ఇతరోఽనుప పత్తేః
న + ఇతరః + అనుపపత్తేః = నేతరోఽనుపపత్తేః.

ఇతరః = ఇతరుడు, అనుపపత్తేః = అనుసకూలము వలన, న = కాదు, బ్రహ్మమునకంటె నితరుడు జీవుడున్నాడు, ఈశ్వరుడున్నాడు. మలినసాత్విక ప్రకృతియగు నవిద్యతోగూడిన జీవుడానందమయుడు కాదు. శుద్ధసాత్విక ప్రకృతియగు మాయతో గూడినవాడగుటచే నీశ్వరుడును నానందమయుడుకాదు. గురుకీలులో సంకల్పరహిత మగుచుండగా నవిద్యా దోషరహితమగు చుండగా జీవత్వము లయమగుచుండును. అవిద్య నశించు చుండగా శుద్ధసాత్విక ప్రకృతియగు త్రిగుణసామ్యవస్థచే నీశ్వరత్వమా జీవునకే సిద్ధించుచు, ఆ మాయారాహిత్యము తురీయాతీతమున నేర్పడు చుండగా నీశ్వరత్వమును లయమగుచుండును. ఇట్లు మాయావిద్యలచే కల్పితులగు శివజీవ లయ మేర్పడుచుండగా బ్రహ్మమే ఆనందమయమై మిగులును. ఇట్లు జీవేశులకానందమయత్వ మనుకూలముగా లేనందున జీవేశులకానందమయలు గారు. బ్రహ్మమే యానందమయము.

1-1-17 భేదవ్యపదేశాచ్చ ॥

భేద. వ్యపదేశాత్, చ. చ = ఇంతేగాక మఱియును అనగా జీవేశు
లానందములని చెప్పుట కనుకూలము లేకపోవుటయేగాక, మఱియును,
భేద = బ్రహ్మమునకును జీవేశులకును భేదమును. వ్యపదేశాత్ =
చెప్పుటవలన. బ్రహ్మమున కంటె నితరజీవేశులానంద మయులుగారు.

జీవుడు కించిజ్ఞుడు. ఈశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడు. ఇట్లే జీవుడు పరిచ్ఛిన్నుడు,
జననమరణయుక్తుడు, పరిచ్ఛిన్నుడు, అవిద్యా విమోహితుడు, ఈశ్వరుడు
వ్యాపకుడు, జననమరణాది బంధరహితుడు, వ్యాపకుడు మాయా వశీకృతుడు.
ఇట్లే యీశ్వరుడు మాయావశీకృతుడైనాడు. బ్రహ్మము మాయకు నతీతము.
ఇట్లు జీవేశ బ్రహ్మములకు భేదమును జెప్పినందునను, ముఖ్యబాధ
సామానాధికరణ్యము వలన జీవేశులలోని ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మలతో
నభేదమైన బ్రహ్మమే యానందమయము.

1-1-1 8 కామాచ్చ నానుమానాపేక్షా ॥

కామాత్ + చ = కామాచ్చ, న + అనుమాన + అపేక్షా = నానుమానాపేక్షా,
కామాత్ = కామశబ్దము వలన, అనగా 'సోఽకామయత' = సః = ఆ
బ్రహ్మము. అకామయత = సంకల్పించెను. అని యున్నందున 1 పా. 5
సూత్రమగు 'ఈక్షతేర్నాశబ్దం'లో ఈక్షతి వలెనే ఈ 1-18 సూత్రస్థమగు
'కామాత్' పదమున్నది. కామాత్ = సంకల్పించుట వలన, అనుమాన =
సందేహముయొక్క అపేక్షా = కోరిక, న = లేదు 1పా 5 సూ॥లో జడములు
సంకల్పించుకొన నేరవనియు చైతన్యమే సంకల్పించుశక్తి కలిగియుండు
ననియు విశదీకరించియుండుటచే, ఆనందమయబ్రహ్మమే చిదానందమయ
బ్రహ్మము.

1-1-19 అస్మిన్నస్య చ తద్వోగం శాస్తి ॥

అస్మిన్ + అస్య = అస్మిన్నస్య, చ తత్ + యోగం = తద్వోగం శాస్తి. అస్మిన్ = ఇయ్యానందమయ బ్రహ్మమునందు, అస్య = ఈ జీవునకు. తద్వోగంచ = తత్, యోగం, చ = తత్ = ఆ బ్రహ్మముతో. యోగం చ = కూడినను, శాస్తి = చెప్పుచున్నది. ఈ బ్రహ్మమునందీ జీవునకు ఆ బ్రహ్మముతో కలయికను జెప్పును. గురుకీలులో ననాత్మయంతయు పడిపోగా తనలోని దేవుడగు ప్రత్యగాత్మ మిగిలి యంతర్ముఖవృత్తికి సాక్షాత్కార మైనపుడీ ప్రత్యగాత్మ యనవచ్చును. సాక్షాత్కారమైన యీ ప్రత్యగాత్మయందని అస్మిన్ పదమునకర్థము, అస్మిన్ = దీనియందని అర్థము. అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ యానందమయ కోశములతో కూడిన జీవుడడు తురీయాతీతమున నిష్పంచకోశపరంపరయనెడు గుహనుండి వెలువడినపు డున్న జీవుని గూర్చి యీ జీవునకని అస్యపదమున కర్థము. అస్య = ఇతనికి, అస్మిన్ = ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మమునందు, అస్య = తురీయమును సహితముదాటిన యీ జీవునకు, తత్ = ఆ బ్రహ్మముతో యోగంచ = కలయికను, శాస్తి = చెప్పుచున్నది, జీవుడు బ్రహ్మమును బొందుచున్నాడనియు, శాస్త్రము చెప్పుచున్నందున ఆనందమయ బ్రహ్మమునే యానందమయ శబ్దమున కర్థము జేసికొనవలయును.

7. అంతరధికరణమ్.

1-1-20 అంతస్తద్ధర్మోపదేశాత్ ॥

అంతః + తత్ = అంతస్తత్, తత్ + ధర్మతద్ధర్మ, ధర్మ + ఉపదేశాత్ = ధర్మోపదేశాత్ ॥ అంతః, తత్, ధర్మ, ఉపదేశాత్ ॥ అంతః = లోపల, తత్ = అతనియొక్క, ధర్మ = స్వభావమును, ఉపదేశాత్ = ఉపదేశించుటవలన॥ సర్వభూతములలోనున్నాడు, ప్రపంచములో నున్నాడు, సర్వభూత

హృదయములలో నున్నాడు, సూర్యునందున్నాడు, చక్షువునందున్నాడు అనియిట్లు ఆనందమయ బ్రహ్మమును హృదయ సూర్యచక్షురాదులలో నున్నట్లు శ్రుతులందున్నది. కాని దేవుని స్వభావమును గూర్చి సచ్చిదానందానంతాది లక్షణములు బ్రహ్మమునకు జెప్పినందున, ఇట్టి నిత్య విశేషణ ధర్మములగు లక్షణములు బ్రహ్మమునందుదప్ప యితర జీవేశాదులందు లేనందున, బ్రహ్మమే సర్వభూతహృదయ స్థానములో నున్నట్లు గ్రహింపవలయును. తత్ ధర్మ ఉపదేశాత్ = ఆ బ్రహ్మాంపు లక్షణములను శ్రుతులుపదేశించి నందువలన, అంతః = లోపలనున్నాడు అని చెప్పినచోట్ల, దేహములోనున్నాడు అనినప్పుడు దేహమునందు దేవలక్షణములు లేవు గనుక దేహము దేవుడు కాదనియు, దేహమునందున్న దేవునందు దైవలక్షణములున్నందున దేహమును విడిచి దేవునినే గ్రహింపవలయును.

1-1-21 భేదవ్యపదేశా చ్ఛాన్యః ॥

భేద, వ్యపదేశాత్, చ, అన్యః, భేదవ్యపదేశాత్ + చ + అన్యః = భేదవ్యపదేశాచ్ఛాన్యః, సకలమానవులందును సూర్యాదులందును నెవడున్నాడో, అందరిలోనే యుండి యన్నిటిని ప్రేరేపించువాడెవడో, సమస్తము ఎవనికి శరీరమో, జీవసూర్యాదులలోనే యున్నను ఎవనిని ఈ సూర్యాదు లెఱుగరో, అట్టివాడే అమృతస్వరూపియైన అంతర్యామియగు బ్రహ్మము అని యుపనిషత్తు లందున్నందున శరీర ప్రపంచ సూర్యాదులకును, శరీరప్రపంచ సూర్యాదులందున్న దేవునికిని భేదమే అని గ్రహింపవచ్చును. భేద = భేదమును, వ్యపదేశాత్ చ = చెప్పుటవలనను, అన్యః = అనాత్మకంటె దేవుడితరుడే, భేద = అనాత్మకును నాత్మకును భేదమును, వ్యపదేశాత్ చ = మూడవసోపానము వఱకుజెప్పుటవలనను, అన్యః = అనాత్మకంటె దేవుడితరుడే, ప్రపంచములో అంతట దేవుడున్నాడు. కాని, ప్రపంచము

దేవుడుకాదు. ప్రపంచము పుట్టి, పెరిగి, లయమైపోయినను దేవుడు సచ్చిదానందానందుడై యున్నాడు.

8. ఆకాశాధికరణమ్

1-1-22 ఆకాశస్తల్లింగాత్ ||

ఆకాశః తత్, లింగాత్ || ఆకాశః + తత్ = ఆకాశస్తత్, తత్ + లింగాత్ = తల్లింగాత్ || ఈలోకమున కుత్పత్తిస్థితిలయము లేవనివలన గలుగును? అని ప్రశ్నించగా, ఆకాశమని ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందున్నది. ఆకాశము జడము. జడము సృష్టిస్థితిలయ హేతువు కానేరదు. చిదానంద బ్రహ్మమే సృష్టిస్థితిలయహేతువు. తత్ లింగాత్ = తల్లిం గాత్ = ఆ బ్రహ్మపు గుఱుతునుబట్టి, ఆకాశః = ఆకాశ శబ్దము బ్రహ్మమునకే యనువర్తించును.

9. ప్రాణాధికరణమ్

1-1-23 అత ఏవ ప్రాణః ||

అతః + ఏవ = అతఏవ = ఇందువలననే, ప్రాణః = ప్రాణశబ్దమునకు, బ్రహ్మమునే అర్థముఁ జేసికొనవలయును. సర్వభూతములును ప్రాణము నందే పుట్టి, పెరిగి, లయమగునని యుపనిషత్తులం దున్నందున ప్రాణ మనినను బ్రహ్మమే. కేవల ప్రాణవాయువునుండి సర్వజీవోత్పత్తి, స్థితి లయములు గలుగుట యసంభవము గదా!

10. జ్యోతిరధికరణమ్

1-1-24 జ్యోతిశ్చరణాభిధానాత్ ||

చరణ + అభిధానాత్ = పాదమును జెప్పుటవలన, జ్యోతిః = జ్యోతిశబ్ద వాచ్యము, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే. చరణము = పాదము, పాదోఽస్య

విశ్వాభూతాని = విశ్వా = సమస్తమైన, భూతాని = జీవరాసులు, అస్య = ఈ బ్రహ్మముయొక్క, పాదః = నాలుగవ భాగమైన పాదము అని యున్నందున కేవల సూర్యాగ్వాది జ్యోతుల నాల్గవభాగము ప్రపంచ ప్రాణులనుట అసంభవమేగదా! బ్రహ్మమునకు సమస్తప్రాణుల స్థూల శరీరములన్నియు నొకపాదము అనుటయే సరి.

1-1-25 ఛందోభిధానాన్నేతిచేన్న తథాచేతోఽర్పణ నిగదాత్తథా హి దర్శనమ్ ||

ఛందః = గాయత్రి, ఛందస్సునుగూర్చి, అభిధానాత్ = చెప్పుటవలన, న = కాదు, అనగా జ్యోతిశ్శబ్దము బ్రహ్మవాచకము కాదు. ఇతిచేత్ = అనెడు పక్షమున, న = అది సరికాదు. తథా = అలాగుననే అనగా గాయత్రీచే నేవిధముననేకాగ్రత నొందిన విధముగానే, చేతోఽర్పణనిగదాత్|| చేతః = మనస్సును, అర్పణ = బ్రహ్మమున కర్పించుటను, నిగదాత్ = చెప్పియుండుట వలన, దర్శనం = బ్రహ్మ దర్శనము, తథాహి = అట్లేగదా! మనస్సు బ్రహ్మమున లీనముచేసితిమేని మిగిలిన బ్రహ్మనందము నొందుటే బ్రహ్మదర్శనము.

1-1-26 భూతాది పాదవ్యపదేశోపపత్త్యైవమ్ ||

భూత+ఆది = ప్రాణులు మొదలైనవానిని, పాద = పాదములుగ, వ్యపదేశ = చెప్పుట, ఉపపత్తేః+చ = తగియుండుటవలనగూడ, ఏవం = ఇట్లే, గాయత్రీ పదముచే బ్రహ్మము చెప్పబడుచున్నది. భూతపృథివీ శరీర హృదయములు గాయత్రీ పాదములనియు, భూతసమూహము, వేదవాక్కు భూమి, పాంచభౌతిక శరీరము, హృదయము, ప్రాణము ఇయ్యాఱును గాయత్రీ విభాగములనియు నున్నందున గాయత్రీ శబ్దవాచ్యము బ్రహ్మమే.

1-1-27 ఉపదేశభేదాన్నేతి చేన్నోభయస్మి న్నప్యవిరోధాత్ ॥

త్రిపాదస్యామృతం దివి ॥ అన్య = ఈ బ్రహ్మము యొక్క అమృతం = మరణ ధర్మమే లేని, త్రిపాత్ = మూడుపాదములు, దివి = దివి యందున్నది, పరోదివోజ్యోతిః ॥ దివః = ద్యులోకముకంటె, పరః = పైన, జ్యోతియున్నది. దివియందు, దివికంటె ఈ సప్తమి పంచవిభక్తులను బట్టి అధికరణాపాదానములుగా ద్యులోక మేర్పడును. పక్షి కొమ్మయందున్నది, కొమ్మపైనున్నదనుటలో భేదమే లేదుగదా!

ఉపదేశభేదాత్ = విభక్తి భేదములుగా చెప్పియుండుట వలన, జ్యోతిః = జ్యోతిశబ్దమునకు వాచ్యము బ్రహ్మము, న = కాదు, ఇతిచేత్ = అనినచో, న = నీమాట సరికాదు, ఉభయస్మిన్+అపి = రెండింటియందును, అవిరోధాత్ = విరోధము లేనందు వలన.

నాయందు దేవుడున్నాడు, నాకంటెపైన దేవుడున్నాడు అనినపుడు సర్వవ్యాపక బ్రహ్మము నాయందును నున్నాడనియు, నేను లీనమైనను దేవుడున్నందున నాకంటెపైన నున్నాడనియు సమన్వయమున్నది. దివియందును, దివికంటె మీదను జ్యోతిస్వరూపమగు చిదానంద బ్రహ్మమున్నది అని సమన్వయమున్నది.

11. ఇంద్రప్రాణాధికరణం.

1-1-28 ప్రాణస్తథానుగమాత్ ॥

ప్రాణః తథా అనుగమాత్ ॥ తథా = ఆ ప్రకారముగనే, అనుగమాత్ = వెంటబడించుట వలన, ప్రాణః = ప్రాణము, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, “స ఏష ప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞాత్మా ఆనందో అజరో అమృతం”, సః = ఆ, ఏషః = ఈ, ప్రాణః+ఏవ = ప్రాణమే, ప్రజ్ఞా = చైతన్య స్వరూపియును, అజరః =

ముసలితనము లేనిదియును, అమృతః = మరణధర్మమే లేనిదియును నగు, ఆత్మా = బ్రహ్మము అని యుండుట వలన ప్రాణశబ్దవాచ్యము బ్రహ్మమే.

1-1-29 నవక్తు రాతోపదేశాదితిచే దధ్యాత్మ సంబంధ భూమా హ్యస్మిన్ ||

న, వక్తుఃఆత్మ ఉపదేశాత్, ఇతి, చేత్, అధ్యాత్మసంబంధ భూమా, హి, అస్మిన్ || వక్తుః = వక్తయొక్క, ఆత్మ = స్వరూపమును, ఉపదేశాత్ = చెప్పియుండుటవలన, న = బ్రహ్మము కాదు, ఇతిచేత్ = అనుచో, న = అది సరికాదు, అస్మిన్ = ఈ కౌషీతక బ్రాహ్మణోపనిషత్తునందలి యధ్యాయము నందు, అధ్యాత్మ = కార్యవర్గమును గారణ సంఘమును నధికరించి చరించునధ్యాత్మమునకు, సంబంధ = సంబంధమైన, భూమా = భూమి యనఁబడు బ్రహ్మము, హి = ప్రసిద్ధము కదా! వక్తయైన యింద్ర స్వరూపమును జెప్పియుండుట వలన, ప్రాణశబ్దము యొక్క వాచ్యము బ్రహ్మము కాదని చెప్పరాదు. ఇయ్యధ్యాయమున నధ్యాత్మ సంబంధ భూమి ప్రసిద్ధమేకదా!

1-1-30 శాస్త్రదృష్ట్యాతాపదేశో వామదేవవత్ ||

శాస్త్రదృష్ట్యా, తు, ఉపదేశః, వామదేవవత్ || వామదేవ వత్ = వామదేవుని వలె, ఉపదేశస్తు = ఉపదేశమైనచో, శాస్త్రదృష్ట్యా = శాస్త్రదృష్టిచే, బ్రహ్మజ్ఞానసిద్ధి గలిగిన పిమ్మట, వామదేవముని నేను బ్రహ్మమును అని చెప్పినట్లు ఇంద్రుఁడు కూడ చెప్పెను. కనుక ప్రాణశబ్ద ఇంద్రశబ్ద వాచ్యములు బ్రహ్మమే.

1-1-31 జీవముఖ్య ప్రాణలింగాన్నేతిచే న్నోపాసనాత్రై విధ్యాదాశ్రీ తత్వాదిహ తద్యోగాత్ ||

జీవముఖ్యప్రాణలింగాత్, న, ఇతిచేత్, న, ఉపాసనా, త్రై విధ్యాత్, అశ్రితత్వాత్, ఇహ, తత్, యోగాత్ ॥ జీవ = జీవుడనియు, ముఖ్యప్రాణ = ప్రాణవాయు వనియు, లింగాత్ = ఊహించుటకుదగిన గుర్తుండుట వలన, న = ప్రాణశబ్దవాచ్యము బ్రహ్మము కాదు, ఇతిచేత్ = అనినచో, న = అదిసరిగాదు, కుతః = ఎందువలన ననిన, ఉపాసనా = ఉపాసనలు, త్రైవిధ్యాత్ = మూడు విధములుగా నొకేవాక్యమున చెప్పబడియుండుట వలన, ప్రాణ, జీవ బ్రహ్మోపాసనములని మూడు విధములైన యుపాసన జెప్పినందువలన మొదటశ్వాసపైనిగా, మరల తనలోని జీవమగు ప్రత్యగాత్మపై నిగా, మూడవసారి సర్వవ్యాపకమై, అఖండమైన బ్రహ్మోపాసన అని గ్రహించినచో మూడుపాసనలు నొకే బ్రహ్మోపాసనమేయగును. ప్రాణోపాసనా కొంతసేపటికి జీవోపాసనగా పరిణమించి తుదకు బ్రహ్మోపాసనగా సిద్ధించును. కనుక ఉపాసనల మూడింటివలన ఇంద్ర వాచ్యము బ్రహ్మమే, 1. అశ్రితత్వాత్ = మొదట శ్వాసయనబడు ప్రాణమును, కొంత అనుభవమేర్పడిన పిమ్మట శ్వాసాదులులయమై తనలో ప్రత్యగాత్మ మిగిలిన పిమ్మట ప్రత్యగాత్మపైనిగాయను రెండవయుపాసనను చేసిచేసి తుదకు బ్రహ్మమునందే నిగాయుంచు కొనవలయుననెడు ప్రాణప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మల నాశ్రయించుచుండుట వలనను. 2. ఇంద్ర ప్రాణశబ్దముల వాచ్యము బ్రహ్మమే, 3. ఇహ = ఈ వాక్యము నందును. తత్ = అదియే, అనగా పరిణామమును బట్టి క్రమక్రమముగా ప్రాణమునుదాటి, ప్రత్యగాత్మను దాటి, యోగ్యతగలిగిన వెంటనే ఆ బ్రహ్మముతోనే, యోగాత్ = కూడుకొని యుండుట వలన బ్రహ్మమునే యుపాసింపతగునని చెప్పియుండుట వలనను ఈ మూడు కారణములచే ఇంద్రప్రాణశబ్దముల వాచ్యము బ్రహ్మమే.

